NATIONAAL ARCHIEF SURINAME

FAMIRI

SURINAAMS-AMSTERDAMSE VERHALEN VANAF 1611

FAMILIE

STADSARCHIEF AMSTERDAM

Cultureel Educatie Centrum

Meer dan vier eeuwen delen Suriname en Amsterdam een beladen geschiedenis. Deze Surinaamse-Amsterdamse geschiedenis is getekend door ongelijke machtsverhoudingen, kolonisatie, gedwongen migratie, slavernij en andere vormen van uitbuiting. Surinaamse en Amsterdams-Surinaamse families zijn door dit verleden gevormd.

Sinds de zeventiende eeuw spelen familieverhalen van Suriname en Amsterdam zich af op, of tussen, twee continenten. Waar we nu dagelijks appen en videobellen, werd er ook vroeger intensief contact gehouden, eerst vooral per brief, later ook per casettebandje of telefoon.

Maar wat betekent **famiri?** Veel meer dan de mensen met wie je een genenpakket deelt. Als de banden met je bloedverwanten en geboortegrond met geweld worden verbroken, zoek je nieuwe familie: samen sta je sterker. Op de schepen, op de plantages en in de dorpen gesticht door Marrons ontstaan diepe banden: **sipi famiri.** Als je al dan niet vrijwillig aan boord gaat van een zeilschip of oceaanstomer, zoek je aan boord en op je nieuwe woonplek naar een band met de mensen die je dagelijks ziet en spreekt: **djajie.**

Archieven worden meestal gevormd door economische of politieke machthebbers. Ze documenteren bestuur, rechtsspraak en gegevens over de bevolking. Maar in al deze archieven zijn sporen te vinden van familieverhalen. Verhalen die zijn getekend door slavernij en kolonialisme, maar die ook vindingrijkheid, veerkracht en overlevingskracht laten zien. Zowel het Amsterdamse Notariële Archief als de Surinaamse slavenregisters zijn opgenomen in het UNESCO Memory of the World register.

De verhalen zijn opgespoord door het Stadsarchief Amsterdam en het Nationaal Archief Suriname. De onderzoekers zochten hiervoor in de collecties van deze archieven, en in collecties van particulieren. Ook putten zij uit de orale traditie, waarin belangrijke gebeurtenissen van generatie op generatie worden doorverteld.

In deze tentoonstelling worden historische documenten en beelden getoond waarin kwetsend taalgebruik of geweld voorkomt. Deze documenten zijn gemarkeerd met een:

In deze tentoonstelling worden historische documenten en beelden getoond waarin kwetsend taalgebruik of geweld voorkomt. Deze documenten zijn gemarkeerd met een:

LUISTER DE INTRODUCTIE IN SRANANTONGO

Muzikaal duo Josh & Robs lieten zich inspireren door de verhalen van de tentoonstelling. Luister hun nummer (Joshua Sabajo en Robbie Wallin wonen in Nederland).

FAMIRI • NASSY • FAMILIE

"GENERAEL VAN DE INDIANEN WOONENDE TOT SURINAME"

GENERAAL UQUERIKA EN DE FAMILIE NASSY

Op 4 december 1682 tekende de inheemse leider Uquerika twee machtigingen bij de Amsterdamse notaris Dirck van der Groe. Uquerika werd daarin omschreven als 'Generael van de Indianen woonende tot Suriname'. Hij was één van de eerste inheemse Surinamers in Amsterdam, en waarschijnlijk de allereerste die een geschreven bewijs van zijn aanwezigheid achterliet.

Duizenden jaren leefden er Lokono (Arawakken) en Kari'na (Karaïben) in Suriname, voordat Europeanen tegen het einde van de zestiende eeuw ten tonele verschenen. Vanaf dat moment werden vele Inheemsen tot slaaf gemaakt. Vanaf de 1678 werd er openlijk strijd geleverd. In 1686 werd er een vredesverdrag gesloten, waarin het tot slaaf maken van Inheemsen werd verboden. Daar hield zeker niet iedereen zich aan. Toen Generaal Uquerika naar Amsterdam reisde, was het nog volop oorlog.

Uquerika voer samen met David Drago, telg uit de Surinaams-Joodse trans-Atlantische familie Nassy-Drago. Drago sprak de 'Nederlantse & Indiaensche spraecke' en kon daarom tolken bij de notaris. Kennelijk was Uquerika onder de indruk van wat hij in Amsterdam gezien had. Zijn *'groote verhalen van soo een groot ende wonderlijck land en volk'* vormden voor de Arawakse leider Erikeja Jupiter zelfs aanleiding om een paar jaar later ook naar Amsterdam te reizen.

Vanaf de vroege 17de eeuw reisden Inheemse Zuid-Amerikanen uit de Guyana's naar Amste rdam. In 1607 kwam een In-heemse man met schipper Pieters Jacobss Geusebroeck naar Amsterdam. Hij kreeg de Nederlandse naam Jan toegewezen.

"een Indiaen (die alhier genaempt is Jan)"

MOORD OP INHEEMSEN, 1613

In 1611 stichtte de Guyanese compagnie vanuit Amsterdam een kleine handelsvestiging in Suriname. In 1613 vermoordde de Amsterdammer Stoffel Alberts daar een aantal Inheemse mensen.

Een van hen was een door de compagnie in slavernij gehouden vrouw, een ander een man die als tolk diende, mogelijk de eerder genoemde Jan: *"dat deselve Stoffel ende Claes Inde boschage vande huijsen aff gedoot ende ontleven hebben gebracht een indiaense vrou persoon sonder oorsaecke uijt enckele moetwillicheijt gelijck deselve Stoffel ende Claes corts daer nae noch een Indiaens mans persoon die veelderleij talen aldaer conde ende als tolcq voorde voorzegde compangie gebruijckt werde doot geslagen ende ontleven brachten".*

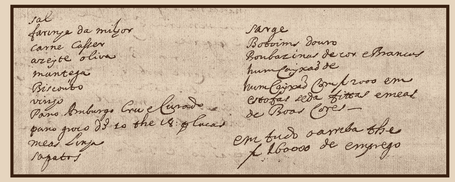
LUISTER DIT VERHAAL IN SRANANTONGO

Op deze 17de-eeuwse kaart van de Surinamerivier zijn niet alleen de Jodensavanne ('Joods dorp en Sinagoge'), maar ook verschillende Inheemse dorpen in de buurt ingetekend (hier denigrerend aangeduid met de term 'wilden'). De verschillende huizen langs de rivier en Cassiporkreek zijn plantages met de familienamen van de eigenaars. De familienamen Nassy en Drago komen meerdere keren voor op de kaart.

EEN BOODSCHAPPENLIJSTJE UIT 1672

'Zout, maismeel, koosjer vlees, olijf olie, boter (…) kleding, schoenen (…)'. Met dit boodschappenlijstje (in het Portugees) eindigde Samuel Nassy zijn brief van 8 september 1672. Nassy was koopman-planter in Suriname, en schreef aan zijn oom (en zwager) Abraham Drago in Amsterdam. De familie Nassy-Drago vormde een trans-Atlantische familie, die zich in 1664 deels in Suriname vestigde. Andere familieleden bleven achter in Amsterdam, maar de contacten bleven hecht.

In het midden van de 17de eeuw vestigde een groep Portugees-Joodse Amsterdammers zich in Suriname. Zij hadden in de halve eeuw daarvoor, op de vlucht voor de inquisitie, een veilig heenkomen gezocht in Amsterdam en Brazilië. Op de Surinaamse plantages konden deze vluchtelingen in vrijheid en veiligheid leven. In 1684 schonk Samuel Nassy een stuk land in het binnenland van Suriname aan de Portugees-Joodse gemeenschap in Suriname. Zij stichtten een Joods dorp en bouwden een synagoge. Het stuk land staat nu nog altijd bekend als de Jodensavanne. Eind 2022 werd dit gebied voorgedragen als UNESCO- werelderfgoed.

1000 v.Chr — Eerste Lokono vestigen zich in wat nu Suriname is

1100 n.Chr — De Kari'na vestigen zich

1499 — De eerste Europeanen zetten voet in Suriname

1611 — Eerste Amsterdamse handelsvestiging in Suriname

1650 — Engelsen veroveren Suriname en beginnen plantagekolonie

1667 — Suriname wordt door de Zeeuwse vloot van Abraham Crijnssen veroverd op de Engelsen

Handtekening van Uquerika onder een machtiging aan Manuel Aboaf, schoonzoon van David Nassy, om geld te innen. Deze som had de inheemse leider tegoed van de Staten Generaal. Opvallend is dat hij zijn naam Portugees foneïsch schrijft.
Archief van de Amsterdamse Notarissen, notaris Dirk de Groe, 4 december 1682
Stadsarchief Amsterdam

Verklaring van Amsterdammer Willem Albertz over een inheemse man die Jan genoemd wordt.
Archief van de Amsterdamse Notarissen, notaris Jan Franssen Bruijning, 15 april 1608
Stadsarchief Amsterdam

Verklaring over de moord op een aantal inheemse mensen.
Archief van de Amsterdamse Notarissen, notaris Frederick van Banchem, 5 mei 1617
Stadsarchief Amsterdam

Deze kaart werd door landmeter Maurits Walraven gekopieerd naar de zogenoemde Labadistenkaart uit 1686. Tot ca. 1920 maakte deze kaart deel uit van de collectie van de Koloniale Bibliotheek in Paramaribo.
Nationaal Archief Nederland

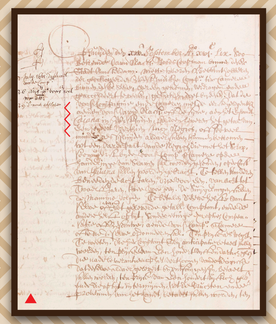

Gezicht op Jodensavanne vanaf de Surinamerivier.
Met de hand ingekleurde litho in: Pierre Jacques Benoit, Voyage à Surinam, Brussel, 1839.
Buku - Bibliotheca Surinamica

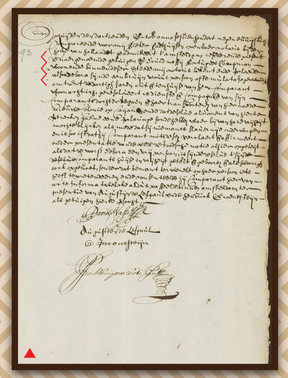
Boodschappenlijst in het Portugees, verstuurd door Samuel Nassy, hij ondertekende Nassi, 8 september 1672.
British National Archives te Kew, London / Nationaal Archief Nederland

FAMIRI NASSY FAMILIE

In het midden van de 17de eeuw zochten Amsterdamse Portugese Joden een plek waar ze in vrijheid konden leven. Die vonden zij in Suriname. Maar de vrijheid voor deze mensen ging ten koste van de vrijheid van Inheemse Surinamers en tot slaaf gemaakte mensen uit Afrika.

(...) aan den voors[zegde] David Nassi off desijne, aen het eijlandt Caiana in West Indien sal doen leveren het getal van eenhondertveerthien stucx N... (...)

Ook toen hij nog in Amsterdam woonde, leefden er mensen van Afrikaanse afkomst in het huis van David Nassy. Onder hen Debora 'een mulata of een bruin vrouws-persoon'. David Nassy verklaarde dat Debora een vrije vrouw was en in zijn huis was geboren. Het staat er niet expliciet, maar waarschijnlijk was Debora zijn eigen dochter.

"dat de voors[egde] Debora een vrij persoon is, sijnde deselve t' sijn Comparants huijse in vrijheijt geteelt ende gebooren ende als soodanigh oock opgevoet, sonder dat iemant ter werelt op haer persoon iets heeft te pretendeeren".

Samuel Cohen Nassy was eigenaar van honderden mensen in slavernij. Een van hen, Judith, nam hij mee naar Amsterdam. In zijn testament beloofde Nassy haar na zijn dood vrij te maken. Op zijn sterfbed verzocht Judith om vrijheid voor haar zoon Siro, Nassy stemde hiermee in. Alle andere slaafgemaakten op de plantages van Nassy werden eigendom van zijn erfgenamen.

"ende mondelinge begeert dat in vrijheijt gestelt zoude worden na zijn overlijden, (sijn (...) genaemt) Siro zoone van zijn slavinne Judith".

DE JODENSAVANNE

'Als een Surinamer aan z'n stamboom schudt, valt er altijd wel ergens een Jood uit' is een bekende genealogische wijsheid in Suriname.

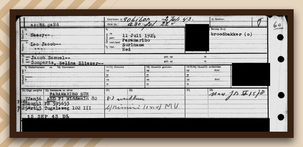
Veel van deze stambomen zijn uiteindelijk terug te leiden tot David Nassy. Zoals die van de bekende cabaretier en presentator Jörgen Raymann. Hij hoorde in het programma **Verborgen Verleden** dat hij van de familie Nassy afstamt, maar ook van slaafgemaakten.

Hoe is het om nazaat te zijn van de familie Nassy? Luister naar Jörgen Raymann (consultant, woont in Nederland)

De in 1962 opgerichte fastfoodketen Naskip is een begrip in Suriname. Sinds 2019 is er ook een filiaal op de Amsterdamse Dappermarkt. De 'Nas' in Naskip komt van Nassy. Het bedrijf werd opgericht door kippenkweker Erwin Jacob Nassy, een telg uit de Surinaamse Nassy familie.

Leo Jacob Nassy was 11 toen hij in 1936 in Amsterdam kwam wonen. Hij was de broer Erwin Nassy, de oprichter van Naskip. In juli 1943 werd de Joodse Leo Nassy door de Nazi's vermoord in vernietigingskamp Sobibor.

1682 — Inheemse generaal Uquerika bezoekt Amsterdam met David Drago als tolk

1686 — Europeanen en Inheemsen sluiten een vredesverdrag. Het tot slaaf maken van Inheemsen wordt verboden

1936 — De elfjarige Leo Jacob Nassy komt in Amsterdam wonen. In Juli 1943 sterft hij in vernietigingskamp Sobibor

1962 — De fastfoodketen Naskip wordt in Suriname geopend. Sinds 2019 is er ook een filiaal op de Dappermarkt in Amsterdam

2022 — Jodensavanne in Suriname genomineerd voor Werelderfgoedlijst

Contract tussen David Nassy en de West-Indische Compagnie voor het kopen van 114 mensen, 25 september 1659.
Stadsarchief Amsterdam

Verklaring van David Nassy dat Debora een vrijgeboren vrouw is, 13 oktober 1659.
Stadsarchief Amsterdam

Verklaring dat Samuel Nassy op zijn sterfbed instemde met de vrijmaking van Siro, 4 mei 1701.
Stadsarchief Amsterdam

Kaart van Suriname en detail met Jodensavanne. Algemeene kaart van de Colonie of Provintie van Suriname, na 1758.
Collectie Allard Pierson Museum / Universiteit van Amsterdam

Jörgen Raymann leest, aan de oever van de Surinamerivier, een brief over zijn voorouders.
Verborgen Verleden, BlazHoffski - NTR, 2017

Jörgen Raymann bij het graf van Joseph Cohen Nassy, een van zijn voorouders.
Verborgen Verleden, BlazHoffski - NTR, 2017

Naskip in de Dapperstraat, 2023.
Foto: Emma Sow

Archiefkaart Leo Jacob Nassy (1924-1943).
Stadsarchief Amsterdam

CHOCOLAAD

Rond 1769 werd een Afrikaanse man weggerukt uit zijn vertrouwde omgeving. Hij werd verhandeld, gebrandmerkt, verscheept, uiteindelijk als slaaf verkocht en tewerkgesteld op plantage Bleyenhoop aan de Cottica. Zijn oorspronkelijke identiteit werd hem ontnomen en in Suriname werd hij voor de tweede keer gebrandmerkt. De koloniale machthebbers legden hem de naam Chocolaad op. Nadat hij valselijk werd beschuldigd van in het bezit hebben van vergif, vluchtte hij van de plantage. Enkele weken later werd Chocolaad opgepakt. Uit een verhoor blijkt dat hij ‘zijn scheepsmaat’ achterna was gegaan, een persoon die hij had ontmoet aan boord van het slavenschip en met wie hij op Bleyenhoop terecht was gekomen.

SIPI FAMIRI

Slavernij en slavenhandel zorgden voor ontwrichting van gemeenschappen en familiebanden. Op wrede wijze werden familieleden van elkaar gescheiden. Tegelijkertijd vormden zich nieuwe verwantschappen: aan boord van de slavenschepen, op de plantages, tijdens gezamenlijke verzetsdaden. Slaafgemaakte Afrikanen gingen nieuwe verbanden aan. Familierelaties werden vervangen door andere duurzame relaties, die sipi famiri worden genoemd. Deze diepgaande relaties kennen we uit de orale geschiedenis, en worden bevestigd door de schaarse bronnen in het archief.

KOLONIALE ARCHIEVEN

De archieven die beheerd worden door het Nationaal Archief Suriname en Stadsarchief Amsterdam zijn grotendeels gevormd door de koloniale machthebbers. Het is daarom niet eenvoudig om het leven van mensen in slavernij te reconstrueren. Verhoren van slaafgemaakten die in verzet kwamen, zijn een belangrijke bron voor het schetsen van een beeld van hun leven. Het zijn zeldzame momenten waarop de woorden van de onderdrukten werden vastgelegd.

SOCIËTEIT VAN SURINAME

In 1683 werd de *Geoctroyeerde Sociëteit van Suriname* opgericht, met drie aandeelhouders: de West Indische Compagnie, de familie van Aersen van Sommelsdijck en de stad Amsterdam. Het doel van deze sociëteit was om zoveel mogelijk winst te halen uit de kolonie Suriname, vooral voor de stad Amsterdam en haar bewoners.

Het economische belang van Suriname voor Amsterdam was groot. Zo wordt in een document uit 1730 gesteld dat vrijwel iedere Amsterdammer – arm of rijk – een ‘stuk brood’ aan Suriname verdiende. Dit geld werd verdiend over de rug van tot slaafgemaakte mensen op de Surinaamse plantages.

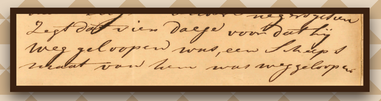
Oprichting Sociëteit van Suriname door de West-Indische Compagnie, de stad Amsterdam en de familie Van Aerssen van Sommelsdijck

1683

FAMIRI • SIPI • FAMILIE

”ZEGT DAT VIER DAEGE VOORDAT HY WEGGELOOPEN WAS, EEN SCHEEPSMAAT VAN HEM WAS WEGGELOOPEN DENKENDE DAT HY HEM IN HET BOSCH ZOUDE VINDEN DOCH DAT HY HEM NIET GESIEN HEEFT [...]”

LUISTER DIT VERHAAL IN SRANANTONGO

VERHOOR

In 1770 werd Chocolaad opgepakt en verhoord door de koloniale autoriteiten. Een verslag van dit verhoor werd bewaard in het archief van het Hof van Politie in Paramaribo.

Tijdens het verhoor op 16 februari 1770 vertelde Chocolaad *“dat vier daege voordat hij weggeloopen was, een scheepsmaat van hem was weggeloopen denkende dat hij hem in het bosch zoude vinden doch dat hij hem niet gesien heeft [...]”.*

A DE A MI EDE: HET LEVEND HOUDEN VAN DE HERINNERING

De Banya behoort tot één van de dansen, die tijdens de slavernijperiode beoefend werd. De Surinaamse antropologe Trudi Martinus-Guda heeft ruim twintig jaar onderzoek gedaan naar de Banya. In haar boek *Drie eeuwen Banya* publiceerde zij het lied ‘A de a mi ede’, dat tijdens een Banya werd gezongen om het verleden te gedenken, waarbij de scheepsrelaties een belangrijke rol speelde. Tegenwoordig is Banya een onderdeel van de Winti-ceremonies.

A de a mi ede
Sibi a de a mi ede
A de a mi ede
Sibi a de a mi ede
Kaba a tori di mi anga
yu ben habi fu den
Nengrekondre nengre
A de a mi ede o
Sibi a de a mi ede

Het is in mijn hoofd
Scheepsmaat ik heb het in mijn hoofd
Het is in mijn hoofd.
Scheepsgenoot, ik heb het in mijn hoofd
die geschiedenis waar jij en ik
het over hadden van onze
mensen uit Afrika
Ik heb het in mijn hoofd o ja
Scheepsgenoot, het is in mijn hoofd

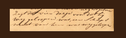
VERZET

Vanaf het moment dat de eerste plantages in Suriname werden aangelegd, verzetten slaafgemaakten die er moesten werken zich. Vele Afrikanen en in Suriname geboren slaafgemaakten verkozen een onzeker leven in het moeilijk begaanbare oerwoud boven een leven van dwangarbeid en lijfstraffen op de plantages. De hele achttiende eeuw voerden de koloniale machthebbers een bloedige oorlog met deze vrijheidsstrijders. Twee van hen waren Constapel en Horatius. Rond 1769 probeerden zij meerdere keren te vluchten van de plantages.

Constapel, van plantage Sophiaburg, vluchtte twee keer vanwege zware mishandeling. De laatste keer samen met zes anderen. Zij vestigden zich in het bos achter plantage Cortenduur en stichtten binnen korte tijd hun eigen gemeenschap. Regelmatig bezochten zij plantages om levensmiddelen te bemachtigen. Dit tot woede van een plantage-eigenaar. Hij stuurde een patrouille achter de verzetsstrijders aan. Zij vingen Constapel, sloegen hem in elkaar en namen hem gevangen. Uit het verhoor van Constapel blijkt dat de patrouille een andere man, Brutus, had doodgeschoten. In een oogwenk werd een einde gemaakt aan deze prille gemeenschap.

Plantagekaart van Suriname, met de plantages Lunenburg (25), Blyenhoop (24) en Cortenduer (M). De branden geven ontdekte Marrondorpen aan. Gewapende patrouilles staken gevonden nederzettingen en brand en verwoestten de akkers.De maker van de kaart, Alexander de Lavaux , was zelf actief in het vervolgen van Marrons.
Algemene kaart van Suriname (uitsnede), Alexander de Lavaux, 1737 – 1757
Rijksmuseum Amsterdam

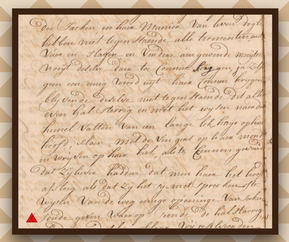

Uit het verhoor van Chocolaad, 6 februari 1770.
Archief van het Hof van Politie en Criminele Justitie, Nationaal Archief Suriname

FAMIRI • SIPI • FAMILIE

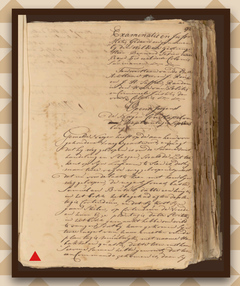

Horatius van plantage Lunnenburg vluchtte, net als Constapel, vanwege de zware mishandelingen. Hoe hard er ook gewerkt werd, de directeur was nooit tevreden, zo verklaarde Horatius later. De plantagedirecteur maakte van elke gelegenheid gebruik om Horatius te vernederen of te mishandelen. Toen hij dit niet langer aankon, besloot Horatius, net als twee andere slaafgemaakten, Joliceur en Sondag, te vluchten.

Tijdens een verhoor vertelde Constapel over de vele mishandelingen op de plantage, en de littekens die hij daar aan had overgehouden. Het geweld was voor hem de reden om steeds opnieuw van de plantage te vertrekken. Samen met zijn vrienden Jonas, Basta, Samuel en Brutus bouwde hij een huisje in het bos om te schuilen.

(...) segt dat hij is weggeloopen door de mishandeling van den directeur, dat hij gras moest kappen, dat hij ook alle daagen sijn gras gebragt heeft, dog door den directeur wierd geslaegen. (...).

Begin 1770 werden Chocolaad, Constapel en Horatius in het bos opgepakt door een patrouille. Tijdens hun strafzaak werden hun verklaringen nietig verklaard. Zij kregen de doodstraf. De koloniale autoriteiten zette hun hoofden op staken, als afschrikwekkend voorbeeld voor andere opstandelingen.

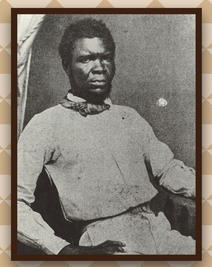

DAPPERE FLORA

"niet tegenstaende alle tormenten met vuer en slagen en verdere aengewende moeijten nooijt deselve daer toe connen krijgen, ja zelfs geen een eenig woord uijt haer connen krijgen, blijvende deselve niet tegenstaende dit alles even halsterrig en met het wijsen naer den hemel vatten van een lange lok haijr op haer hoofd, slaen met de vingers op haer mond en wrijven op haer keel, als te kennen gevende dat zij liever hadden dat men haer het hoofd afsloeg als dat zij het sij met spreeken ofte wijsen van de weg eenige openinge van saken soude geven".

Op 10 december 1711 ontdekte een koloniale patrouille een kleine Marronnederzetting. De meeste bewoners wisten aan de gewapende-mannen te ontkomen, maar drie vrouwen werden gevangen genomen: Sery, haar dochter Patienta en Flora. De patrouille verwondde en vermoordde Sery. Flora martelden ze, zodat zij andere dorpen zou verraden. Maar Flora liet niets los en stierf liever dan haar kameraden te verraden.

"[...] HEEFT OP DE AAN HEM VOORGEHOUDEN VRAAG GEANTWOORD EN GEZEGT DAT HIJ WEG GELOOPEN IS OM DE SWAARE MISHANDELING EN SLAEGEN, SOO ALS (AAN) DE LITTEKENS OP SIJN LICHAAM TE SIEN IS"

Gedurende de slavernijperiode werden Marrons en andere opstandelingen op zeer gewelddadige wijze vervolgd. Op een kaart uit 1737 opgedragen aan de bestuurders van de Société van Suriname, waaronder Amsterdamse bestuurders, werden de gruwelijke vervolgingen gedetailleerd ingetekend door Alexander de Lavaux, die zelf leiding gaf aan patrouilles tegen de Marrons.

Op deze unieke foto gemaakt in 1863 zien we de Surinaamse vrijheidsstrijder kapitein Broos, leider van de Brooskampers. Tot aan de afschaffing in 1863 verzetten de Brooskampers zich tegen slavernij. In 1863 sloten zij een verdrag met de gouverneur en vestigden zich in het plaatsje Rorac. De bekende Surinaamse families Babel en Lantveld zijn nazaten van de Brooskampers, zoals de Amsterdamse voetbalinternational Ryan Babel.

Wat voor vrouw zou Flora geweest zijn? Luister naar Aspha Bijnaar (Directeur Stichting Musea Bekennen Kleur, woont in Nederland).

Jan Wijnoord (ca. 1780 – 1853) was een jaar of twaalf toen hij in Amsterdam aankwam. Wijnoord was de zoon van een Saramakkaanse vrouw en een witte Nederlandse man. In Amsterdam stichtte hij een gezin met een Nederlandse vrouw. Ze kregen vier kinderen. In de achttiende eeuw woonden honderden Afro-Surinamers voor korte of langere tijd in Amsterdam. Slechts enkele van hen hadden zoals Jan Wijnoord een Marron-achtergrond.

Vanaf 1926 tot een jaar voor zijn overlijden in 1958 was een directe nazaat van Jan Wijnoord, die eveneens Jan Wijnoord heette, vrijwel dagelijks te vinden op de brug bij het Centraal Station of bij het Leidsebosje waar hij op straat viool speelde.

MARRONGEMEENSCHAPPEN

Vanaf het moment dat de eerste plantages in Suriname werden aangelegd, was er verzet van de slaafgemaakten die er moesten werken. Verzet kende vele vormen. Vluchten van de plantage was de belangrijkste. Gedurende vrijwel de hele achttiende eeuw voerde het Nederlandse koloniale bestuur een bloedige oorlog met de Marrongemeenschappen.

Vanaf 1760 werden verschillende vredesverdragen gesloten, waarbij Marrons als vrije mensen autonomie verwierven in het binnenland van Suriname. Andere groepen trokken na de hevige gevechten dieper het oerwoud in.

Steeds weer werden er nieuwe Marrongemeenschappen gevormd, zoals de Brooskampers onder leiding van kapitein Broos. Dit ging door tot de afschaffing van slavernij in 1863.

1711 — Het dorp van Sery, Flora en Patienta wordt overvallen door een koloniale patrouille

1760 — De Société van Suriname sluit een Vredesverdrag met de Ndyuka. De Ndyuka worden als vrije mensen erkend en krijgen territoriale autonomie

1770 — Chocolaad, Constapel en Horatius worden opgepakt, verhoord en vermoord door de koloniale machthebbers

1772 — Het regiment Marniers wordt opgericht om de Marrons op te sporen. Een van deze mannen was John Gabriel Stedman. Hij beschrijft zijn ervaringen in het boek *Narrative of a five years expedition against the revolted Negroes of Surinam*

1863 — Brooskampers sluiten vrede

Marron in Suriname, 1770
William Blake naar John Gabriel Stedman.
Buku- Bibliotheca Surinamica

Pierre Jacques Benoit. Een huisje in het bos in Suriname, 1839.
Buku – Bibliotheca Surinamica, Amsterdam

Verhoor Constapel, 22 januari 1770
Archief van het Hof van Politie en Criminele Justitie.
Nationaal Archief Suriname

Verhoor Constapel, 22 januari 1770.
Archief van het Hof van Politie en Criminele Justitie
Nationaal Archief Suriname

Journaal koloniale expeditie tegen Marrons, 11 decembar 1711.
Archief Société van Suriname
Nationaal Archief Nederland

Veroordeling Contapel, Horatius en Chocolaat, 15 februari 1770.
Archief van het Hof van Politie en Criminele Justitie,
Nationaal Archief Suriname

Hoofden van opgepakte Marrons op staken gezet.
William Blake naar John Gabriel Stedman (detail)
Buku - Bibliotheca Surinamica

Details van Generale Caart van de Provintie Suriname, Rivieren en Districten etc. Met namen van eigenaren en plantages. Alexander de Lavaux, 1737.
Nationaal Archief Nederland

Kapitein Broos, circa 1862.
Het Utrechts Archief

Het vredesverdrag van de Ndyuka met het koloniaal bestuur, 10 oktober 1760.
Archief van het Hof van Politie en Criminele Justitie, Nationaal Archief Suriname

Burgerregistratie van de familie Babel, 1863. Bovenaan de naam Broos Babei, direct daaronder zijn moeder Daphina Babel.
Nationaal Archief Suriname

Violist Jan Wijnoord speelt op het Koningsplein in Amsterdam, hoek Herengracht, maart 1931.
Vereenigde Fotobureaux N.V.

Marronvrouwen van Drietabbetje stampen cassavemeel.
Fotocollectie D. Geijskes

Huizen van de Marrongemeenschap te Drietabbetje.
Fotocollectie D. Geijskes

Johannes Charles werd rond 1793 geboren in de omgeving van Elmina, in het huidige Ghana. Als kind werd hij gevangen genomen en met een slavenschip naar Suriname vervoerd. Daar werd hij als slaaf verkocht aan een koopman. In 1817 werd hij vrijgemaakt, en reisde als bediende van Majorin Elisabeth Bijval, zelf in 1776 in slavernij geboren, naar Amsterdam. Johannes moest zijn tweejarige zoontje Gideon en zijn vrouw Charlotte achterlaten in slavernij.

In Nederland trouwde Johannes Charles met de Rotterdamse Elisabeth van Eijbergen. Ze gingen wonen in Amsterdam en kregen tien kinderen. Zijn zoon Gideon kreeg in Suriname een relatie met Hendrina, ze kregen tenminste vier kinderen. Dankzij enkele bewaard gebleven brieven weten we dat de in Suriname in slavernij levende Gideon en zijn gezin in contact bleven met de vrije familie in Amsterdam. Goederen en brieven werden over en weer gestuurd.

FAMIRI • CHARLES • FAMILIE

"KON IK SCHRIJVEN DAN SCHREEF IK U DUIZENDE VAN BRIEVEN"

LUISTER DIT VERHAAL IN SRANANTONGO

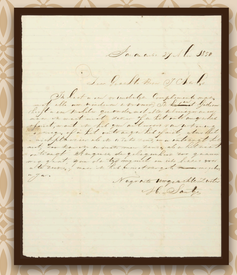

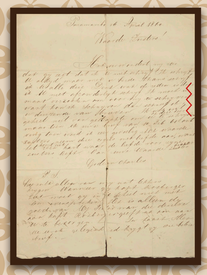
"Kon ik schrijven dan schreef ik u duizende van brieven", dat dicteerde Gideon Charles in 1860 in een brief aan zijn zussen in Nederland. Na het vertrek van Johannes Charles bleven Gideon en zijn moeder in Suriname achter in slavernij. Zij werkten als huisbedienden in Paramaribo.

De families in Suriname en Amsterdam bleven in contact. Vijf unieke brieven, verzonden vanuit Paramaribo, worden bewaard in het Stadsarchief Amsterdam. Uit de brieven blijken de nauwe banden tussen familieleden, van wie de meeste elkaar nooit hebben gezien. Naast brieven stuurde men elkaar pakketjes met lekkers en kleine artikelen om te verkopen.

In de jaren 1850 waren Gideon, Hendrina en hun kinderen eigendom van Nicolaas Box. Box woonde in het bekende hoekhuis aan de Waterkant in Paramaribo. Hij was naast menseneigenaar en administrateur van verschillende plantages ook kunstenaar. Een tekening van een Kankantri - de heilige boom - is te vinden in de collectie van Rijksmuseum in Amsterdam.

De slaafgemaakten van Box woonden achter op het erf. Begin 1863 schreef Gideon aan zijn vader dat hij en zijn familie waren vrijgemaakt: *"Deze [brief] diende U te laten weten dat ik en mijne geheele betrekking door mijnheer Box is gemancipeerd"*.

In een brief schrijft Santje vanuit Suriname aan Johannes Charles in Amsterdam. Ze laat weten dat ze eerder samen met Gideon wat kleinigheden met een schip heeft gezonden waarvan ze niet zeker weet of Johannes dat ontvangen heeft.

Santje was de moeder van Hendrina, en dus de grootmoeder van de kinderen van Gideon. Johannes was de grootvader. Hij heeft zijn Surinaamse kleinkinderen waarschijnlijk nooit ontmoet.

Johannes Charles en zijn gezin woonden in 1863 in de Schaapherdersteeg, een klein gangetje op de Pijpenmarkt. In Amsterdam leefden zij in vrijheid, maar economisch onderaan de maatschappelijke ladder.

In 1860 schrijft Gideon zijn zussen in Nederland een brief: hij heeft ze iets lekkers gestuurd uit Suriname. Ook vertelt hij waarom hij niet alle familieleden afzonderlijk een brief stuurt:

"Ik moet iemant verzoeken om voor mij te schrijven, want kon ik schrijven dan schreef ik u duizende van brieven".

Johannes Charles wordt in Elmina (Ghana) geboren
1793

Nederland wordt een koninkrijk. Onder druk van de Engelsen wordt de slavenhandel afgeschaft
1815

Gideon wordt geboren in Suriname
1815

Johannes Charles wordt vrijgemaakt uit slavernij en reist als knecht naar Nederland
1817

Hendrik van Guinea Charles (1827-1899), circa 1895.
Collectie Stadsarchief Amsterdam

Maria Santje Charles (1838-1914) of Margaretha Elisabeth Charles (1845-1918), circa 1900.
Stadsarchief Amsterdam

Waterkant met Gouverneurshuis in Paramaribo, op de hoek van de Waterkant het huis van Nicolaas Box.
Rijksmuseum

Brief van Santje aan Johannes Charles, 27 mei 1850.
Stadsarchief Amsterdam

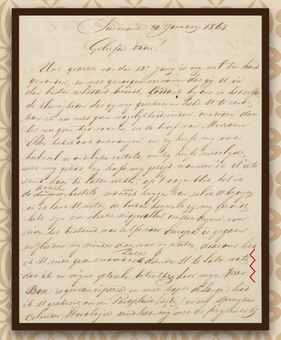

Nieuwezijds Voorburgwal, 1880 t/m 1884, Henri de Louw.
Stadsarchief Amsterdam

Brief van Gideon Charles aan zijn zusters in Nederland, 30 juni 1860.
Stadsarchief Amsterdam

FAMIRI • CHARLES • FAMILIE

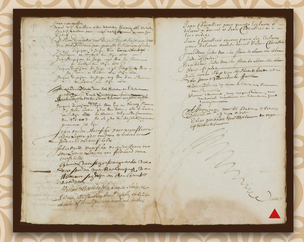

22. Aan de slavin Charlotte, geboren in 1790, wier moedersnaam onbekend is, en haren zoon Gideon, geboren in 1814, toebehoord hebbende aan N. Box.

23. Aan de slaven: Hendrina, geboren in 1809, dochter van Sanje, — Charles, geboren in 1838, — Adrianus, geboren in 1840, — Sophie, geboren in 1845, en Frederica, geboren in 1851, kinderen van Hendrina, — Jaba, geboren in 1810, wier moedersnaam onbekend

Op 24 december 1862 werd de vrijmaking van Gideon Charles, zijn moeder, vrouw en vier kinderen gepubliceerd in de Surinaamse krant. Gideon en zijn moeder kregen de achternaam Blijswijk, zijn vrouw en kinderen de achternaam Baarn. In de laatste bewaarde brief van Gideon schreef hij:

"deze [brief] diende U te laten weten dat ik en mijne geheele betrekking door mijnheer Box is gemancipeerd". Na 48 jaar slavernij was Gideon eindelijk vrij.

MENSENHANDEL

Van de 17de t/m 19de eeuw hebben Amsterdammers in tot slaafgemaakte Surinamers gehandeld. Vaak zonder de stad te verlaten. Mensen werden besteld of (door) verkocht bij een notaris. Amsterdammers kochten en verkochten plantages inclusief de tot slaaf gemaakte mensen die op die plantages moesten werken op een veiling. Er stonden advertenties voor in de kranten en dankzij in Suriname opgemaakte inventarissen wist men precies wie men precies kocht.

In AMSTERDAM, Anno 1770.

Willige Verkoopinge,

In de Maand Augustus, September of October 1770. ten Huize van *Amsteler Tooneelmeyer*, Gelegen in 't Voorpyl, tusschen Logement, 't Arendsnest en 't zuyd perck,

Van een Extra Welgeëffende

COFFIE-PLANTAGIE,

Genaamt

NIEUW MOCCHA,

Gelegen in de Colonie van

SURINAME,

in de Revier Cottica, ter Linkerhand in 't Opvaren tusschen de Plantagie Nieuw Accoreesbo en de Schoon Hoop, groot 684 Akkers.

Door

JAN SCHOONHOVEN,
ADAM ADRIAANBARDON,
ALBERTUS LE GRAND,
JAN SLUYMAN,
EN
ABRAHAM VAN KETWICH,
MAKELAARS;

Als het behoorde van hunne Principaale, geïnteresseerd by openbaare Opveilinge aan de Meestbiedende te verkoopen.

Een Extra Welgeëffende Coffie Plantagie, gelegen in de Colonie van Suriname, genaamt Nieuw-Mocha, Leggende breed 9 roe als beplant Koffiegroente Gebouwen, en Bovenste Gronden, Waters en Moerassen, en als hebbende in de Gronden nog veel Koffie staande en by het Leevendige, welke door haar in 't Verkoopen by belangenende Afdeelinge in rijpe tyden te bekomen is, &c.

Zal De Opbieder en Bezitter van Gemelde Plantagie volle en Eygendom van dito Plantage Gerechtigt zyn, en de Verkoopinge daarvan geschieden.

De Verkoopinge zal geschieden in en ter Plaatsen bovengemeld / ten Huize van Amsteler Tooneelmeyer, Gelegen in 't Voorpyl tusschen Heeren Logement / 't Arendsnest ten 9 uuren geslagen.

Amstel tusschen Voorpyl en Logement, digt aan de Schutsluys.

JAN SCHOONHOVEN, woone op de Rosier Straat,
ADAM ADRIAAN BARDON, op de Keizersgragt, by de Haarlemsluys,
ALBERTUS LE GRAND, op de Prinsengragt, over de Koornbrugh,
JAN SLUYMAN, op de Keizersgragt, over den Schoolmeesterbrug, en
ABRAHAM VAN KETWICH, op de Keizersgragt en Keizersgragt.

De Advertentien, by ADRIANUS TEUNISZ, Boekverkoper by Amsteler, tusschen de Heyligen en Gasthuysbrugh, en Tooneelmeyer.

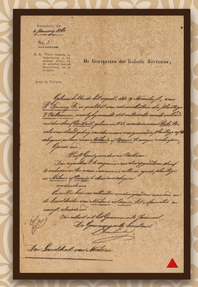
Veilingbiljet plantage Nieuw Moccha in Suriname, de plantage werd geveild in het Oudezijds Heerenlogement in Amsterdam, 1770.
Allard Pierson / Universiteit van Amsterdam

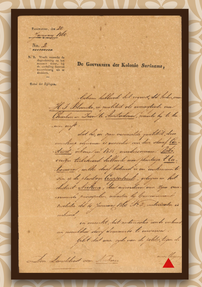

CONSTANT

Verreweg de meeste tot slaafgemaakten in Suriname werden pas op 1 juli 1863 formeel vrijgemaakt, en moesten vervolgens nog eens tien jaar doorwerken. De handel in mensen ging tot vlak voor de afschaffing van slavernij door. Zo blijkt uit het verhaal van Constant. Hij werd met toestemming van de koloniale overheid in 1860 verkocht van plantage 't Vertrouwen, eigendom van de Amsterdamse familie Taunay, aan plantage Crappahoek, eigendom van de Amsterdamse familie Charbon. Deze plantages lagen honderden kilometers uit elkaar. Hierdoor werd Constant niet alleen losgerukt uit zijn vertrouwde omgeving, maar ook gescheiden van zijn 17-jarige zus Sanna. In 1863 kreeg de familie Charbon 56.700 gulden uitgekeerd voor het verlies van hun menselijk eigendom, waarvan 300 voor Constant. Constant kreeg de naam Hares opgelegd, Sanna de wrange naam Teloor, wat verloren betekent.

Slaafgemaakten op de plantages in Suriname werden gebrandmerkt met een zilveren staaf, een pijnlijk en vernederend gebruik. Op plantage 't Vertrouwen gebeurde dat in de 18de eeuw met de letters I.P.T., de initialen van Jean Paul Taunay, de eerste eigenaar van de plantage.

Gideon Charles wordt samen met zijn moeder, vrouw en vier kinderen vrijgemaakt. Na 48 jaar slavernij is hij eindelijk vrij

1862

Afschaffing slavernij in Suriname

1863

Periode van 'Staatstoezicht' waarin vrijgemaakten op de plantages door moeten werken

1863 — **1873**

Hoe leven de brieven van Gideon voort? Luister naar Zullie Blinker (spoken word performer en creative director, woont in Suriname).

Brief van Gideon Charles aan zijn vader waarin hij bericht dat hij uit de slavernij is vrijgemaakt, 20 januari 1863.

Detail uit: Surinaamsche courant en Gouvernements advertentie blad, 25 december 1862.

Hendrik Charles (links staand op de foto) was een van de achterkleinkinderen van Johannes Charles. Hij vertrok in 1929 als soldaat naar het toenmalige Nederlands-Indië, waar hij een gezin stichtte en bleef wonen tot zijn dood in 1979.
Stadsarchief Amsterdam

Contract van tientallen Amsterdamse kooplieden om in Angola en Ardra mensen te kopen voor plantages in Suriname, 1706.
Stadsarchief Amsterdam

Verkoop van de slaafgemaakte vrouw Toetoeba en haar kind in Suriname, bij de Amsterdamse notaris Isaac Pool 18 oktober 1773.
Stadsarchief Amsterdam

Veilingbiljet plantage Nieuw Moccha in Suriname, de plantage werd geveild in het Oudezijds Heerenlogement in Amsterdam, 1770.
Allard Pierson / Universiteit van Amsterdam

Veiling van schilderijen in het Oudezijds Heerenlogement. Bij plantageveilingen konden inventarissen worden ingezien van de plantage, inclusief de namen van alle mensen die op die plantage in slavernij gehouden werden.
Simon Fokke, 1774
Stadsarchief Amsterdam

Verzoek van familie Taunay om Constant te verkopen.
Nationaal Archief Suriname

Veiling van slaafgemaakte familie in Suriname, circa 1839, Pierre-Jacques Benoît.
Buku – Bibliotheca Surinamica

Melding van firma Charbon & Zoon dat zij Constant hebben gekocht om te werken op plantage Crappahoek.
Nationaal Archief Suriname

Lijst met slavenmerken van de plantages Beneden-Cottica, 1770.
Nationaal Archief Suriname

Cultureel
Educatie
Centrum

Heeft deze tentoonstelling u nieuwsgierig gemaakt naar uw eigen familiegeschiedenis? Wilt u weten waar uw naam vandaan komt? Ga dan zelf op onderzoek uit! Neem de beschrijving met basisstappen mee.

Scan de QR code voor activiteiten en workshops rondom deze tentoonstelling.

In deze tentoonstelling worden historische documenten en beelden getoond waarin kwetsend taalgebruik of geweld voorkomt. Deze documenten zijn gemarkeerd met een:

NATIONAAL ARCHIEF SURINAME

FAMIRI FAMILIE

SURINAAMS-AMSTERDAMSE VERHALEN VANAF 1611

STADSARCHIEF AMSTERDAM

COLOFON

Famiri Familie is gemaakt in samenwerking tussen het Stadsarchief Amsterdam en het Nationaal Archief Suriname.

Met speciale dank aan de familieleden die hun verhaal wilden delen:
Rosanna Madretsma, Lisa Madretsma, Malaika Frijmersum, Goziëm Frijmersum en Dimitri Madimin.

Met dank aan de klankbordgroep voor kritische vragen en advies:
Sjajesta Badloe, Denie Kasan, Isabelle Britto, Coco Duivenvoorde, Aspha Bijnaar, Maurits Hassankhan, Joaquim Kemper, Mildred Caprino, Virgil Elvira en Joshua Sabajo

Onderzoek en samenstelling:
Mark Ponte, Rebekka Torsoh, Amos Constant, Emma Sow
Projectleiding: Jitka Peeters
Tentoonstellingsontwerp en vormgeving: Studio Wesseling
Advies: Rita Tjien Fooh, Audrey Hofwijks
Hoofd Programmering SAA: Sophie Tates
Team SAA: Leonie Wijsman, Meino Schraal, Stefanie van Odenhoven, Patricia Pols, Soe-Fa Bakboord, Tessel Dekker, Flora Gaeta-de Vries, Erik Schmitz, Emma Los
Team NAS: Akaash Jhinkoe, Georgetine Nremoredjo, Ranish Balak, Chavirio van Kallen
Coördinatie CEC: Dave Bakker
Grafische productie: Kleurvisie
Vertaling: Nancy Lodik (NL-Sranantongo), Susan Ridder (NL-ENG)
Bijdragen audio: Joshua Sabajo, Robbie Wallin, Jörgen Raymann, Aspha Bijnaar, Stefanie Sewotaroena, Dimitri Madimin, Zulile Blinker, Frits Frijmersum, Lisa Madretsma
Film Wereldtentoonstelling:
Charisa Chotoe, Kevin Headley, Idi Lemmers, Steven Elbers

Bruikleengevers: Familie Madimin, Familie Frijmersum, Familie Madretsma, Denie Kasan, The Black Archives, Nationaal Museum van Wereldculturen, Buku - Bibliotheca Surinamica, Het Utrechts Archief

Deze tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt met steun van:
Gemeente Amsterdam, Dutch Culture, Vrienden van het Stadsarchief, Mondriaan Fonds en het Ministerie van Binnenlandse Zaken van Suriname

Gemeente Amsterdam | DutchCulture | Stichting Vrienden Stadsarchief Amsterdam | mondriaan fonds

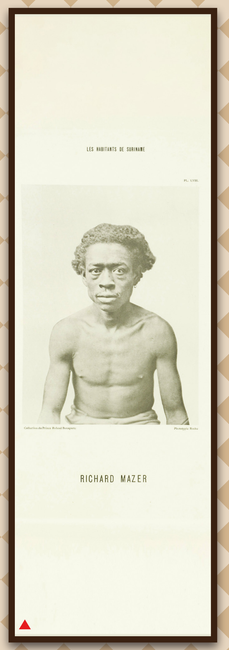
FAMIRI FRIJMERSUM FAMILIE

Op 29 juni 1934 kwam de familie Frijmersum bij de H.D. Benjaminsschool bijeen om het ‘gouden geboortefeest’ van onderwijzer Samuel Frijmersum te vieren. Eregast was Amalia Frijmersum, zijn 76 jaar oude moeder. Zijn vader, Richard Mazer, was toen waarschijnlijk al overleden.

Samuel Frijmersum werd geboren kort nadat zijn ouders terugkeerden van een lang verblijf in Amsterdam. Richard Mazer en Amalia Frijmersum werden met 27 andere Surinamers maandenlang tentoongesteld op de Internationale en Koloniale Uitvoerhandel Tentoonstelling. Die werd in 1883 gehouden op het huidige Museumplein in Amsterdam.

Op deze wereldtentoonstelling toonden verschillende Europese landen de natuurlijke rijkdom van hun wingewesten. Als contrast werd in een nagebouwd Surinaams dorp een karikatuur van het leven in Suriname getoond. Zo kon het beeld bevestigd worden dat de kolonisator nodig was om deze mensen te helpen, met modern vervoer, westerse geneeskunde, christendom en onderwijs.

”ALS DIE TENTOONSTELLING ER NIET WAS GEWEEST, HADDEN ZIJ ELKAAR NIET LEREN KENNEN EN WAREN WIJ ER NIET GEWEEST.”

Bonaparte werd geprezen voor zijn ijver, maar hoe heeft de groep Surinamers zijn onderzoek ervaren? Hun perspectief ontbreekt meestal, maar in dit artikel wordt toch het een en ander duidelijk over hun ervaringen met Bonaparte. Oorspronkelijk gepubliceerd in de *Demarary Daily Chronicle,* op 10 januari 1884 ook in *De Tijd*.

”Ik vond dit altijd een soort magisch boek”, vertelt Goziëm Frijmersum terwijl hij het boek van Bonaparte opensla. Naast hem zit Malaika Frijmersum. Allebei zijn zij achterkleinkinderen van Amalia en Richard. Goziëm legt uit dat dit boek al lang in het bezit van de familie is, “Ik ben er zowat mee opgegroeid”. Ze slaan het boek open naar de pagina waarop Amalia’s portret staat. Goziëm krijgt nog altijd kippenvel bij het zien van zijn overgrootoma. Malaika vertelt dat ze trots is om Amalia te zien. Bonapartes onderzoek, hoe veel er ook op aan te merken is, heeft het wel mogelijk gemaakt dat zij kan zien wie haar overgrootoma was.

Goziëm probeert zich voor te stellen wat zijn overgrootouders zouden denken als ze zouden zien wat hun nazaten allemaal bereikt hebben, niet ver van waar zij tentoongesteld werden op het Museumplein. Malaika vult hem aan: “Als ik bij het Museumplein ben dan is de cirkel rond. Wij zijn nu vrij, hebben mooie levens en zoeken andere Frijmersums op. Want hoe groot de familie ook is, alles blijft familie, toch?”

Amalia Christina Frijmersum werd in 1858 in slavernij geboren op plantage Dijkveld in Suriname. In 1863 werd ze met haar moeder Amimba en broers en zus vrijgemaakt. Zij kregen de achternaam Gemp. Kort na de afschaffing van de slavernij trouwde Amimba Gemp met timmerman Johannes Frijmersum. De vier kinderen werden erkend en kregen de achternaam Frijmersum.

Burgerlijke Stand.
Paramaribo, den 2 October 1863.
Op heden is aangifte gedaan van het voorgenomen huwelijk van:
Wibbe Kruize
en
Mamatije Philippina Bruyn.
Johannes Frijmersum
en
Aminba Gemp.
Karel Johannes Schilthuizen
en
Elisabeth Waarden.
Bijzonderheden van dit Huwelijk zullen worden
F. C. PAUL VANES.
Eerste Afschrijving.

Tijdens deze wereldtentoonstelling verbleef de Franse geograaf en antropoloog Roland Bonaparte drie weken in Amsterdam. Hij wilde Amalia Frijmersum en de andere Surinamers bestuderen. Hij liet ze door de fotograaf Friedrich Hisgen fotograferen en legde allerlei fysieke kenmerken vast, zoals de omtrek van hun schedel. De resultaten van zijn onderzoek presenteerde hij in het boek *Les Habitants de Suriname*.

LUISTER DIT VERHAAL IN SRANANTONGO

1883 — De Internationale en Koloniale Uitvoerhandel Tentoonstelling op het Museumplein wordt geopend door koning Willem III

1883 — 28 Surinamers komen na een lange reis per boot en trein aan in Amsterdam

1883 — Colhee, een van de Surinaamse mannen, overlijdt en wordt in Amsterdam begraven

1884 — Samuel Frijmersum wordt kort na de wereldtentoonstelling geboren. Hij is de zoon van Amalia Frijmersum en Richard Mazer

Portret van Amalia Frijmersum uit het boek Les Habitants de Suriname van Roland Bonaparte.
Stadsarchief Amsterdam

Surinaamsche courant en Gouvernements advertentie blad, 3 oktober 1863.

Portret van Richard Mazer uit het boek Les Habitants de Suriname van Roland Bonaparte.
Stadsarchief Amsterdam

Viering vijftigste verjaardag Samuel Frijmersum, 29 juni 1954, fotograaf onbekend.
Particuliere collectie

De Tijd, 10 januari 1884.

Naast portretten heeft Bonaparte ook plesterafdrukken van hen gemaakt, *‘dit laatste zeer tegen hun zin’.*
Fragment uit De Tijd, 10 januari 1884

Goziëm en Malaika Frijmersum met de foto’s van hun Amalia Frijmersum.

FAMIRI FRIJMERSUM FAMILIE

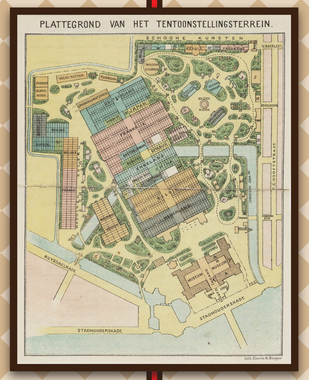

INTERNATIONALE EN KOLONIALE UITVOERHANDEL TENTOONSTELLING

Achter het Rijksmuseum, op het huidige Museumplein, vond van 1 mei tot eind oktober 1883 de wereldtentoonstelling plaats. Niet alleen Nederland toonde daar zijn koloniale producten. Midden op het terrein stond een enorm hoofdgebouw van ruim 40.000m2 waar 28 deelnemende landen zich aan de bezoekers presenteerden.

In de tent waren enkele ‘authentieke’ hutten te zien. Op de binnenwand van de tent waren voorstellingen uit Suriname geschilderd, waaronder de Waterkant in Paramaribo en riviergezichten. In het midden van de tent moesten de Surinamers een indruk geven van hoe het dagelijkse leven in de kolonie eruit zou zien. Het publiek keek toe vanachter een hek.

Om de Surinaamse tent te bezoeken moesten bezoekers een toeslag van 25 cent betalen. Van 1 mei tot eind oktober waren daar dagelijks van 10 tot half 6 de bewoners van “verschillende menschenrassen van Suriname” te bekijken.

Tijdens de wereldtentoonstelling won de Surinaamse onderwijzeres Maria Vlier een zilveren medaille voor haar boek *Geschiedenis van Suriname* dat oorspronkelijk in 1862 verscheen. Ze was er zelf niet om de prijs in ontvangst te namen. Dit is het eerste boek over de Surinaamse geschiedenis, geschreven door een Afro-Surinamer. Vlier wilde schoolkinderen bewust maken van de geschiedenis van hun land. Vlier noemde slavernij schandalig, en schreef over de wrede straffen.

115

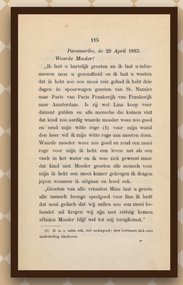
Paramaribo, de 29 April 1883.

Waarde Moeder!

„Ik laat u hartelijk groeten en ik laat u informeeren naar u gezondheid en ik laat u weeten dat ik hebt drie dagen in spoorwagen gereist van St. Nazaire naar Parie van Paris Frankrijk van Frankrijk naar Amsterdam. Ik zij wel Lina koop voor duitsent gulden en alle mensche die komen vist dat kind zoo aardig waarde moeder wees zoo goed en zend mijn witte rugs (?) voor mijn wond den heer wil ik mijn witte rugs aan moeten doen. Waarde moeder wees zoo goed en zend ons nooi rugs voor mijn ik hebt een leven net als een visch in het water en ik was zoh gewenst maar dat kind niet Moeder groeten alle mensch voor mijn ik hebt een mooi kamer gekregen ik dragen jopon wanneer ik uitgaan en hoed ook.

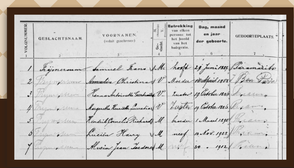
„Groeten van alle vrienden Mau laat u groete alle mensch hevage speelgoed voor lina ik hoff dat nooi geluck dat wij zullen zoo een mooi leven hendel zal krygen wij zijn met veeltig komen afsluen Moeder blijf wel tot mij terugkomst."

(t. b. w. u. zeer erk. zel ontvangen) een kommaar alle zoo moderdag blacksen.

“Waarde Moeder! Ik laat u hartelijk groeten en ik laat u informeeren naar u gezondheid en ik laat u weeten dat ik hebt zoo een mooi reis gehad (…)”, schrijft de vierentwintigjarige Jacqueline Ricket op 29 april 1883 aan haar moeder in Paramaribo, enkele dagen voor de opening van de wereldtentoonstelling. Samen met haar dochtertje Lina verbleef ze ook in ‘het dorp’.

No.	GESLACHTSNAAM.	VOORNAMEN (zoo gedoopt).	Geslacht.	Kerkelijke gezindte (bij Roomsch-Katholijken: van hun kerkgenoot).	Dag, maand en jaar der geboorte.	GEBOORTEPLAATS.
1	Lijmansaan	Antonetta Maria Adolphina	Meisje	Roomsch-Katholiek	29 Januarij 1883	Paramaribo
2		Amanda Christiana	Meisje	Roomsch-Katholiek	29 Januarij 1883	Paramaribo
3		Ferdinand Antonius	Knaap	Roomsch-Katholiek	29 October 1883	
4		Angela Ferdinanda	Meisje	Roomsch-Katholiek	29 October 1883	
5		Ferdinand Antonius	Knaap	Roomsch-Katholiek	29 October 1883	
6		Christina Maria	Meisje	Roomsch-Katholiek	29 October 1883	
7		Antonius Jan Ferdinand	Knaap	Roomsch-Katholiek	29 October 1883	

De twintigjarige Colhee was een van de Inheemse leden van de Surinaamse delegatie. Hij zou niet meer terugkeren naar Suriname, want op zaterdag 21 juli 1883 stierf hij aan een borstkwaal. In aanwezigheid van de anderen werd hij begraven op het rooms-katholieke kerkhof De Liefde. Als oudste van de groep sprak Syntax Bosselman op Colhee’s begrafenis. Helaas is niet overgeleverd wat hij daar precies zei.

In 1883 was het nergens in Amsterdam mogelijk om op Inheemse wijze begraven te worden. In het Herdenkingspark Westgaarde kan dit sinds 2022 wel. Daar is een stuk grond ingewijd waar Inheemsen volgens eigen rituelen afscheid kunnen nemen van dierbaren.

In 1921 woonde Samuel Frijmersum met verschillende zussen, een broer, neefjes en zijn moeder Amalia aan de Steenbakkerijstraat 50 in het centrum van Paramaribo. Dat blijkt uit de Volkstelling van 1921. Stammoeder Amalia Frijmersum stierf op 7 mei 1938, zij was toen 80 jaar.

Wat was het doel van de wereldtentoonstelling in 1883? Luister naar Frits Frijmersum (vader van Gozlëm, woont in Suriname).

Begraven op Inheemse wijze is vanaf deze dag mogelijk in het Herdenkingspark Westgaarde in Amsterdam

Familie Frijmersum viert vijftigste verjaardag van Samuel Frijmersum

Amalia Frijmersum overlijdt op 80-jarige leeftijd

1934

1938

2022

Tentoongestelde korjalen (kanos) van Marrons met op de achtergrond de beschilderde binnenwand, Friedrich Hisgen, gereproduceerd door O. Roche, uit Les Habitants de Suriname van Roland Bonaparte.
Stadsarchief Amsterdam

Een nagebouwde ‘plantagehut’ en twee Surinaamse vrouwen, Friedrich Hisgen, gereproduceerd door O. Roche, uit Les Habitants de Suriname collectie van Roland Bonaparte.
Stadsarchief Amsterdam

Groepsfoto leden van de Surinaamse groep, genomen in het ‘dorp’. Syntax Bosselman staat rechts, met hond, uit het boek Les Habitants de Suriname van Roland Bonaparte.
Stadsarchief Amsterdam

Reclame voor de Surinaamse tent op de Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling. 1883.
Stadsarchief Amsterdam

Groep Surinaamse vrouwen zittend voor de ‘plantagehut’. Amalia Frijmersum is de tweede vrouw van rechts.
Friedrich Carel Hisgen
Stadsarchief Amsterdam

Plattegrond van de wereldtentoonstelling. In het midden het hoofdgebouw waar o.a. Italië, Verenigde Staten en Frankrijk een plek hadden, Emrik en Binger, 1883.
Stadsarchief Amsterdam

Ingang van het koloniale hoofdgebouw, lithografie Emrik en Binger, 1883.
Stadsarchief Amsterdam

Brief Jacqueline Ricket, uit: *Ons rijk Suriname*, A.J. Riko.
Universiteit Leiden

Titelpagina van Maria Vlier’s *Beknopte geschiedenis der kolonie Suriname voor de meer gevorderde jeugd* (1862). *Geschiedenis van Suriname* was de titel van de tweede druk (1881).
Buku – Bibliotheca Surinamica

Bewoners Steenbakkerijstraat 50 in Paramaribo.
Archief van de eerste algemene volkstelling Suriname 1921
Nationaal Archief Suriname

R.K. begraafplaats De Liefde circa 1880, J.M.A. Riek.
Stadsarchief Amsterdam

Still uit nieuwsbericht van ATS “Een laatste rustplaats voor Inheemsen op Westgaarde: ‘Eindelijk, er is een plek’”, 1 juli 2022.

FAMIRI TROWIDJOJO FAMILIE

Twee piepkleine foto's in het Stadsarchief Amsterdam vertellen een verhaal van duizenden Javaanse contractarbeiders die tussen 1890 en 1914 naar Suriname reisden. We zien een groep Indonesiërs, op blote voeten, op de Amsterdamse Handelskade staan. Tussen hen moeten ook de zussen Marijem, Djeminah en Saijem Trowidjojo staan. De zussen uit de regio Kedu op Java waren geronseld om in Suriname te gaan werken.

Omdat er geen rechtstreekse verbinding tussen Indonesië en Suriname bestond, moesten zij in Amsterdam een tussenstop maken. Niet wetende wat hen precies te wachten stond, stapten de zussen op 24 augustus van het schip de Madura op de kade in Amsterdam. Samen met de andere migranten werden ze daar in de loods van de Stoomvaart Maatschappij Nederland (SMN) ondergebracht, die op de achtergrond van de foto's te zien is. Enkele dagen later werd de reis naar Suriname voortgezet.

In Suriname werden zij tewerkgesteld op suikerplantage Mariënburg, eigendom van de Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM). Ondanks de zware leef-en werkomstandigheden op de plantage wisten Djeminah en Saijem een familie te stichten. De oudste zus, Marijem Trowidjojo besloot terug te keren naar haar geboorteland. Zij voer in 1906 – opnieuw via Amsterdam – terug naar Java.

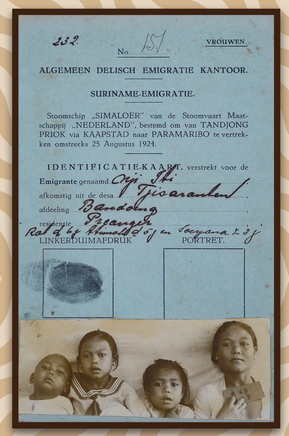

CONTRACTARBEID

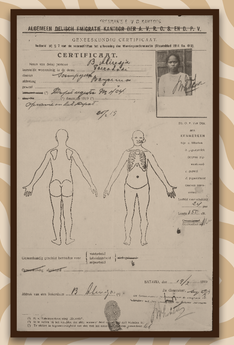
Op 1 juli 1863 werd de slavernij in Suriname officieel afgeschaft. De vrijgemaakten moesten nog tien jaar doorwerken op te plantages voor weinig geld. Na deze periode verlieten veel van hen de plantages. Om een tekort aan arbeidskrachten voor te zijn, gingen plantage-eigenaren op zoek naar goedkope arbeidskrachten. Contractarbeiders uit China, India en Indonesië werden geronseld om in Suriname op een plantage te werken. Ruim 34.000 Hindostanen en 33.000 Javanen emigreerden tussen 1873 en 1939 naar Suriname.

"MIJN OOG WERD GETROFFEN DOOR EEN GROEP JAVANEN, (MANNEN, VROUWEN EN KINDEREN) DIE VAN JAVA ALS LANDVERHUIZERS NAAR SURINAME GEZONDEN ZOUDEN WORDEN. ZOUDEN DEZE MENSCHEN GEDURENDE HUN VERBLIJF IN ONS VAAK KILLE KLIMAAT (ZIJ STONDEN DAAR HUIVEREND EN BIBBEREND IN DE WIND) NIET WAT BETER GEKLEED KUNNEN WORDEN?"

Niet alleen volwassenen reisden als contractarbeiders naar Suriname, maar ook hele families. Dat blijkt bijvoorbeeld uit deze identificatiekaart van Nji Iti uit 1924. De foto is genomen voor vertrek uit Java.

Voor vertrek werd er op Java van alle contractarbeiders een medisch rapport gemaakt. Op een schematische weergave van het menselijk lichaam werden opvallende kenmerken van de persoon aangegeven. Ook werd een foto toegevoegd. Dankzij deze medische rapporten en de identificatiekaarten zijn er duizenden foto's van de eerste generatie Javaanse migranten bewaard gebleven. De foto's van de zussen Trowidjojo zijn helaas verloren gegaan.

"Mijn oog werd getroffen door een groep Javanen, (mannen, vrouwen en kinderen) die van Java als landverhuizers naar Suriname gezonden zouden worden. Zouden deze menschen gedurende hun verblijf in ons vaak kille klimaat (zij stonden daar huiverend en bibberend in de wind) niet wat beter gekleed kunnen worden?" schreef een lezeres van de Amsterdamse krant **Het Nieuws van den Dag** na het zien van een groep contractarbeiders aan de Handelskade.

De zusters Marijem, Djeminah en Saijem kwamen oorspronkelijk van het gewest Kadu op Java en woonden daar in de dessa (dorp) Gimbokan. In Suriname werden zij tewerkgesteld op plantage Mariënburg, eigendom van de Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM). Ondanks de zware leef-en werkomstandigheden op de plantage konden Djeminah en Saijem een familie stichten.

1853 — Eerste Chinese contractarbeiders komen aan in Suriname

1863 — Afschaffing slavernij

1863 – 1873 — Periode van 'Staatstoezicht' waarin vrijgemaakten op de plantages door moeten werken

1873 — Het eerste schip met Hindostaanse contractarbeiders komt aan in Paramaribo: de Lalla Rookh

1890 — De eerste Javaanse contractarbeiders bereiken via Amsterdam Suriname, *'Tanah Sabrang'*, Javaans voor 'het land aan de overkant'

1900 — De zusters Marijem, Djeminah en Saijem Trowidjojo vertrekken met het stoomschip Madura richting Amsterdam

1900 — De zusters Trowidjojo komen met het stoomschip Willem V aan in Suriname

1902 — Opstand op plantage Mariënburg. Op dat moment werken de drie zussen ook op deze suikerplantage

1906 — Marijem Tromowidjodjo keert via Amsterdam terug naar Java met de Prins der Nederlanden

LUISTER DIT VERHAAL IN SRANANTONGO

Aankomst Javaanse migranten op de Handelskade in Amsterdam, achter hen het schip de Madura, waarschijnlijk augustus 1900.
Stadsarchief Amsterdam

Groep Javaanse migranten voor de loods van de SMN, waarschijnlijk augustus 1900.
Stadsarchief Amsterdam

Identificatiekaart van een Javaanse vrouw en haar drie kinderen, ss Simaloer, 1924.
Archief Agent Generaal
Nationaal Archief Suriname

Geneeskundig certificaat van een Javaanse vrouw, 1919.
Archief Agent Generaal
Nationaal Archief Suriname

Javaanse contractarbeider op suikerplantage Mariënburg, 1962.
Nationaal Archief Suriname

Krantenartikel Het Nieuws van den Dag: kleine courant, 17 juni 1901.

Contractarbeiders aan het werk op suikerplantage Mariënburg, 1962.
Nationaal Archief Suriname

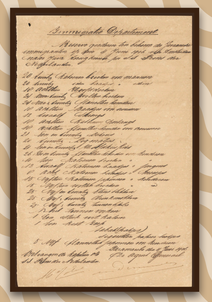
Contractarbeiders aan het werk op suikerplantage Mariënburg, 1962.
Nationaal Archief Suriname

FAMIRI TROWIDJOJO FAMILIE

Aan boord werden allerlei reservegoederen “ten behoeve de Javaansche immigranten” voor tijdens de reis meegezonden, waaronder 18 hoofddoeken, 24 flanellen hemden en 15 katoenen japonnen.

Op de boot naar Suriname knoopten mensen vriendschapsrelaties aan. Zij leerden elkaar kennen en zagen elkaar als lot- of scheepsgenoten, die samen de zware en lange reis hadden gemaakt. Doordat de mensen vervolgens op dezelfde plantages tewerkgesteld werden, bleef de relatie bestaan, zelfs tot de tweede en derde generatie. In het Javaans worden deze scheepsgenoten djadji genoemd, in het Hindostaans *jahaji*. Het is nog steeds gebruikelijk dat goede vrienden en familie elkaar ‘djie’ noemen, afgeleid van ‘djajie’.

De lange reis vanuit Java naar Suriname was zwaar. Van de meer dan honderd contractarbeiders die in 1900 op het schip Oranje-Nassau in Paramaribo aankwamen, werden er tientallen direct bij aankomst in Suriname in het ziekenhuis opgenomen…

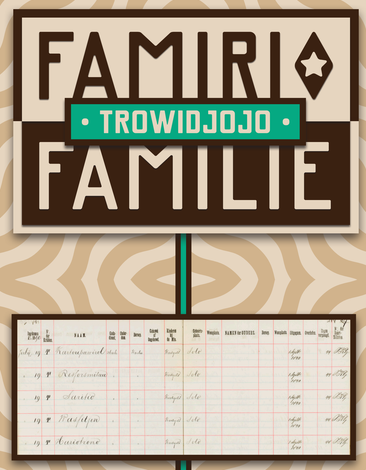
Hieronder een voorbeeld van iemand die bij aankomst gelijk naar het ‘s Lands Hospitaal werd gebracht. Veel contractarbeiders leden aan Beriberi, een aandoening die kan ontstaan door vitaminetekort.

Wat is het meest waardevolle dat voorouders nalaten? Luister naar Stefanie Parlelus-Sewotaroeno (dichter, woont in Suriname).

Tijdens de tussenstop in Amsterdam moesten contractarbeiders soms worden opgenomen worden in het ziekenhuis. In dit patiëntenregister staat genoteerd dat enkele passagiers van de eerste lichting Javaanse contractarbeiders op 19 juli 1890 in het Buitengasthuis werden opgenomen. Ze werden daar 44 dagen verpleegd voordat ze door konden reizen naar Suriname.

Hierboven zie je de registratie van vijf Javaanse contractarbeiders die in juli 1890 in het Buitengasthuis werden opgenomen. Bij geboorteplaats staat dat ze in Solo geboren zijn, dat is de stad Surakarta op het eiland Java.

DJADJIE

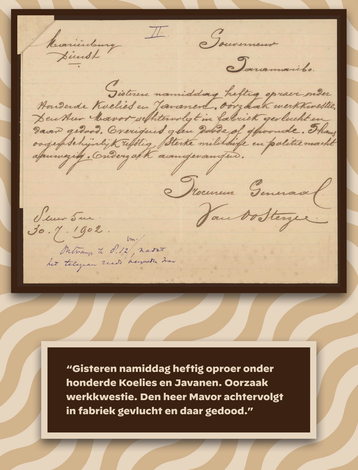
eenmaal nog
verlang ik je samenzijn mijn djadjies
om te gedenken
de eensgezindheid in de kontraktijd,
van de zorgen op de Karimun tot de
plaats der zweetbaden zullen we
niet steeds opnieuw praten
omdat de toestand te meisoenteerend was

eenmaal nog
betast ik deze oude koffer
als herinnering aan Désa Karangsari
waarin geborgen hoofddoek, kompyang
en potong tjino, zeer versleten en
niet geurjwaard van motten,
stille getuigen van destijdse lijden
enigste inbreng op deze nieuwe grond

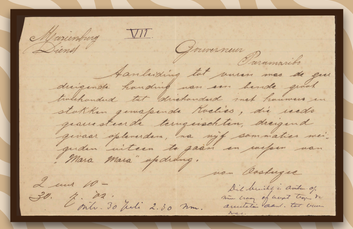
eenmaal nog
verlang ik je komst mijn djadjies
om te sterken onze vriendschapsband,
de hechte verbondenheid onzer nazaten
gesplenen door mistralen van rijkdom
steeds invloed krijgend van zelfzucht
tekenen van de eenmaal eigenrijdse mode

eenmaal nog
het ik deze kostbare puisaka op
om ueder's naiatenschap te eren,
de bewaring der voorouder's erfenis
vastgegrift in het zelfvoorbeeld
vastgehouden door de verspreide zaden
daar ik spoedig zal betreden
de hemelpoort.

Bij de viering van 100 jaar Javaanse immigratie in Suriname in 1990, verscheen de dichtbundel *Tetesing bun adi* (Edele dauwdruppels) van de bekende Javaans-Surinaamse dichter Surianto. Hij schreef een gedicht over de Djadji-familierelatie.

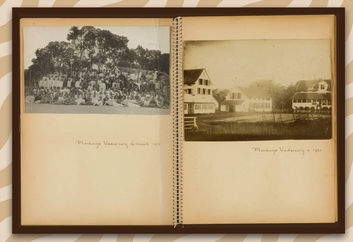
“Gisteren namiddag heftig oproer onder honderde Koelies en Javanen. Oorzaak werkkwestie. Den heer Mavor achtervolgt in fabriek gevlucht en daar gedood.”

“Aanleiding tot vuren was de zeer dreigende houding van een bende groot twehonderd tot driehonderd met houwers en stokken gewapende Koelies, die reeds gearresteerde terug eischten, dreigend gevaar opleverden, na vijf sommaties weigerden uiteen te gaan en riepen van ‘mara mara’ [slaan, slaan].”

Mannen, vrouwen en kinderen moesten op de plantages zwaar lichamelijk werk verrichten tegen lage lonen. Regelmatig kwam men in verzet. Nadat de NHM de salarissen voor de derde keer wilde verlagen brak er in 1902 een opstand uit. Honderden Javaanse en Hindostaanse contractarbeiders in opstand op plantage Mariënburg.

Op 29 juli doodde een boze menigte directeur James Mavor met houwers en stokken. Tientallen contractarbeiders werden gearresteerd. Toen een boze menigte hun vrijlating eiste, reageerden de koloniale autoriteiten met grof geweld. 17 mensen werden doodgeschoten, nog eens 39 anderen raakten gewond. De vermoorde contractarbeiders werden in een massagraf gedumpt en overgoten met ongebluste kalk, waardoor het graf voor altijd onvindbaar werd.

Het laatste schip met Javaanse contractarbeiders komt aan in Suriname: de Kota Gedeh

1939

Javaanse reisgenoten aan boord van ss Willem II, Gerard Martinus Versteeg, 1903-1904.
Nationaal Museum van Wereldculturen
Coll.nr. TM-60043561

Lijst van reservegoederen aan boord van de ss Prins der Nederlanden, 4 juni 1906, archief Agent Generaal.
Nationaal Archief Suriname

Javaanse migranten zetten doet aan wal in Paramaribo, 1920-1930, Augusta Curiel.
Nationaal Museum van Wereldculturen
TM-60043561

Inschrijving Badjo Javaans immigratieregister.
Nationaal Archief Suriname

Patiëntenregister Buitengasthuis, juli 1900.
Stadsarchief Amsterdam

Voorkant dichtbundel Tetesing bun adi Surianto. 1990
Collectie Michiel van Kempen

Verslag van de opstand in Mariënburg, 30 juli 1902.
“Gisteren namiddag heftig oproer onder honderde Koelies en Javanen. Oorzaak werkkwestie. Den heer Mavor achtervolgt in fabriek gevlucht en daar gedood.”
Archief van de Gouverneur van Suriname
Nationaal Archief Suriname

Verslag van de opstand in Mariënburg, 30 juli 1902.
“Gisteren namiddag heftig oproer onder honderde Koelies en Javanen. Oorzaak werkkwestie. Den heer Mavor achtervolgt in fabriek gevlucht en daar gedood.”
Archief van de Gouverneur van Suriname
Nationaal Archief Suriname

Album plantage Wederzorg in Suriname, 1910-1959.
Archief van dk bank Insinger en Co
Stadsarchief Amsterdam

FAMIRI • MADIMIN • FAMILIE

PILAR, MINNIE EN IDRISS MADIMIN

De voorouders van de Amsterdammers Pilar (21), Minnie (19) en Idriss (8) Madimin kwamen vanuit India, Java, China, Afrika en Europa in Suriname terecht. Hun familiegeschiedenis is nauw verbonden met het Amsterdamse kolonialisme van WIC, VOC en vooral de Nederlandsche Handel-Maatschappij. Zij zijn nakomelingen van de Hindostaanse Kirpalia, de Javaanse Sanwiradji en de slaafgemaakte Soso Spoor.

Betovergrootmoeder werd geboren aan boord van het schip Chenab, waarmee haar ouders in 1912 uit India naar Suriname vluchtten. Hun relatie was in India niet toegestaan omdat ze tot verschillende kasten behoorden. Kirpalia's vader Ratan Karansing was van Nepalese afkomst. Haar moeder was volgens de familieoverlevering een verstoten prinses. In Suriname konden zij een nieuw, 'vrij' bestaan opbouwen. Daar kwamen zij op plantage Mariënbosch terecht, waar ze in de suikervelden moesten werken.

Betovergrootmoeder Sanwiradji werd geboren in het district Kroya op Java. Als jong meisje werd zij geronseld om in Suriname op de plantages te gaan werken. In 1926 kwam zij aan op plantage Mariënburg, eigendom van de Nederlandsche Handel-Maatschappij. Deze handelsonderneming werd bestuurd vanuit gebouw De Bazel, waar nu het Stadsarchief is gevestigd. Op Mariënburg kreeg Sanwiradji een relatie met de eveneens Javaanse contractarbeider Madimin.

"Het verhaal van mijn familie is de verbinding tussen etniciteiten en transnationale achtergrond. Wij zijn echt het product van kolonialisme. Als je die geschiedenis weghaalt zou ik niet bestaan. En dat maakt dat je anders naar die geschiedenis kan kijken."

In het artistieke werk van kunstenaar Dimitri Madimin speelt de koloniale en multi-etnische geschiedenis van zijn voorouders een centrale rol. In 2017 organiseerde Dimitri het programma **'Sukru Sani'** (Suikergoed) tijdens de Museumnacht in het Stadsarchief. In de Koningszaal vertelde hij in het bijzijn van Javaanse nazaten hoe zijn Javaanse overgrootmoeder Sanwiradji in 1926 vanuit Java naar Paramaribo verscheept werd en tewerkgesteld op de plantage Mariënburg.

Tijdens de performance vroeg Madimin het publiek om twee minuten stilte in acht te nemen voor de Javaanse voorouders die door de Nederlandsche Handel-Maatschappij naar Suriname werden verscheept. In het jaar dat Sanwiradji tewerk werd gesteld op Mariënburg, werd in Amsterdam het nieuwe hoofdkwartier van de Nederlandse Handel-Maatschappij geopend aan de Vijzelstraat.

"WIJ ZIJN ECHT HET PRODUCT VAN KOLONIALISME. ALS JE DIE GESCHIEDENIS WEGHAALT ZOU IK NIET BESTAAN. EN DAT MAAKT DAT JE ANDERS NAAR DIE GESCHIEDENIS KAN KIJKEN."

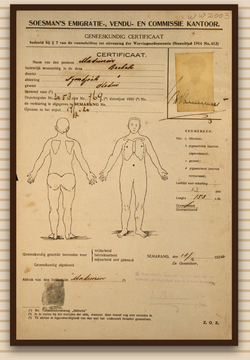
LUISTER DIT VERHAAL IN SRANANTONGO

Op 11 juli 1912 berichtte dagblad *De Surinamer* over de komst van het schip Chenab met 455 Hindostaanse immigranten. Tijdens de reis waren drie mensen overleden en werd er een kind geboren. De naam werd niet genoemd, maar dat moet Kirpalia Karansingh zijn geweest.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ

In 1824 werd de Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM) opgericht door koning Willem I. Als semi-staatsbedrijf was de NHM de 19de-eeuwse opvolger van de VOC en de WIC. De koloniale onderneming was actief in Nederlands-Indië en Suriname. Na de afschaffing van de slavernij kocht de NHM verschillende plantages in Suriname. De zware fysieke arbeid op de Surinaamse plantages werd verricht door contractarbeiders.

De Koningszaal van het gebouw De Bazel is de voormalige 'Grote vergaderzaal' van de NHM. Hier werden voor-aanstaande gasten ontvangen waaronder leden van het Koninklijk Huis. Tijdens de Museumnacht in 2017 was Toekiman Madimin de belangrijkste gast in de zaal waar bijna 100 jaar eerder werd vergaderd over het lot van duizenden Javaanse Surinamers, waaronder Madimins ouders.

Hierboven zie je de inschrijving Kirpalia in het Hindostaanse immigratieregister na aankomst in Suriname. Ze kwamen terecht op plantage Mariënbosch aan de Noordoever van de Commewijne-rivier. In het register staat ook het huwelijk met Rampersad opgetekend. Zij kregen twee kinderen, Ester en Juliana.

De Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM) wordt door koning Willem I opgericht. Als semi-staatsbedrijf is het de 19de-eeuwse opvolger van de VOC en WIC

1824

De zevenjarige Jeanette Spoor en haar moeder Mariaantje Spoor en grootmoeder Soso Spoor worden tijdens de emancipatie vrijgemaakt

1863

Het schip Chenab komt aan in Paramaribo, met aan boord 455 Hindostaanse immigranten. Kirpalia is tijdens de reis aan boord geboren

1912

Sanwiradji komt aan op suikerplantage Mariënburg

1926

Dimitri Madimin rijdt zijn grootvader Toekiman Slamet de Koningszaal van het Stadsarchief Amsterdam binnen, Museumnacht 2017.

Gianni, Idriss, Minnie and Pilar Madimin in Amsterdam, juni 2023.
Foto: Louis Oomes

De Surinamer, 11 juli 1912

Kirpalia Karansingh, Suriname, jaren 1940.

Ratan Karansing met zijn tweede vrouw, circa 1940.

Identificatiekaart Sanwiradji, 1926.
Nationaal Archief Suriname

Javaanse contractarbeiders werden voor vertrek uit Java medisch gekeurd en gefotografeerd. Van alle migranten ging een geneeskundig certificaat en een identificatiekaart mee tijdens de vaart. Dit is het geneeskundig certificaat van Madimin uit 1920.
Nationaal Archief Suriname

Hindostaans immigratieregister
Nationaal Archief Suriname

FAMIRI MADIMIN FAMILIE

AMSTERDAM

Kirpalia Karansing kreeg twee dochters: Ester en Julia. Julia Wong A Foe (1930-2023) werd geboren op plantage Welgelegen. Om aan de armoede op de plantage te ontsnappen liepen de zusjes weg van huis en kwamen terecht in een kindertehuis. Julia kreeg een relatie met journalist en schrijver Max Wong A Foe, Surinamer van Chinese afkomst, de overgrootouders van Pilar, Minnie en Idriss.

Sanwiradji en Madimin kregen in Suriname twee kinderen. Een dochter Madijem (1929) en een zoon Toekiman (1932-2020). Toekiman trouwde met Helouise Jeannette Dipper (1932-2023), een nazaat van witte plantage-eigenaren en tot slaafgemaakte Afrikanen op plantage Broederhoop. Uit DNA-onderzoek blijkt dat zij Sefardische, Asjkenazische, Afrikaanse en West-Europese voorouders heeft.

Vier weken voor de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 werd Dimitri Madimin in Nederland geboren, als zoon van kunstenaar-dj Carli Madimin en ambtenaar Ria Wong A Foe. Zijn ouders waren kort daarvoor naar Nederland geëmigreerd, zoals zoveel Surinamers rond de onafhankelijkheid. Midden jaren negentig vestigde Dimitri zich in Amsterdam als kunstenaar, muziekproducer en dj. Tot haar overlijden begin 2023 woonde Julia Wong A Foe in Suriname. Helouise Dipper woonde in Rotterdam, ook zij overleed dit jaar.

Toekiman Slamet Madimin was werkzaam bij Billiton, een belangrijke bauxietmaatschappij in Suriname. Vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog was bauxiet het belangrijkste exportproduct van het land. Tijdens de oorlog was 65% van de bauxiet die gebruikt werd voor Amerikaanse vliegtuigen, afkomstig uit Suriname.

Sanwiradji migreerde niet alleen als contractarbeider naar Suriname. In 1974 verhuisde zij naar Nederland om te helpen met de verzorging van haar achterkleinkinderen. Sanwiradji, die in de familie Simba werd genoemd, heeft tot haar overlijden in 1988 in Nederland gewoond.

Welke reis legde Simba af? Luister naar achterkleinzoon Dimitri Madimin (Multimediakunstenaar, woont in Amsterdam).

Sanwiradji verhuist naar Nederland en blijft daar tot haar overlijden in 1988 wonen

Max Wong A Foe (alias Tony Wong) was een bekende schrijver en journalist in Suriname. Tijdens het militaire regime stelde hij zich actief teweer tegen de onderdrukking van de persvrijheid. Het overlijden van Max Wong A Foe op 25 november 1986, de dag dat Suriname 11 jaar onafhankelijk was, was voorpaginanieuws.

1974

In de Koningszaal van het Stadsarchief Amsterdam vraagt Dimitri Madimin tijdens Museumnacht om twee minuten stilte voor alle Javaanse voorouders die door de NHM naar Suriname werden verscheept

Op 1 juli 1863 wordt de zevenjarige Jeannette Spoor, met haar moeder Mariaantje, grootmoeder Soso Spoor en andere familieleden vrijgemaakt uit slavernij. Zij leefden op katoenplantage Broedershoop, eigendom van de in Amsterdam geboren Isaak Bronet en zijn Surinaamse vrouw Rebecca Sanches. Uit de slavenregisters die tussen 1830 en 1863 werden bijgehouden in Suriname blijkt dat Soso Spoor geboren is in 1794. In 1879 verkocht Sanches de plantage aan de Nederlandsche Handel-Maatschappij.

De in slavernij geboren Jeannette Spoor trouwde in 1894 met Joseph Dipper, die als driejarige jongen werd vrijgemaakt op plantage Suzanna's Daal. Zij kregen een zoon Petrus Marius Dipper. Hij was de vader van Helouise Jeannette Dipper, vernoemd naar haar grootmoeder.

2017

Van 1983 tot 1985 woonden de broertjes Gianni en Dimitri Madimin bij opa en oma Wong A Foe in Gebroeders Penardstraat in Paramaribo. Ze poseren trots met de rijpe manja's. De foto werd verstuurd naar de familie in Nederland. Dimitri belde vaak met zijn ouders in Nederland.

In de jaren tachtig en negentig werden er naast foto's en brieven, talloze cassettebandjes opgenomen en tussen Nederland en Suriname verstuurd.

In 2023 heeft Helouise Dipper DNA-onderzoek laten doen, uit de resultaten daarvan blijkt dat haar voorouders tot slaafgemaakte Afrikanen, Sefardische en Asjkenazische Joden en West-Europeanen waren. Dit is ook terug te zien in het DNA van haar kleindochter Amparo, zus van Dimitri, waarin dankzij de andere voorouders bijna de hele wereld vertegenwoordigd is.

Drie generaties familie Madimin-Dipper in Paramaribo, ca. 1971. V.l.n.r. Carli, Joyce, Kenneth, Sandra. Helouise met Dorothy op schoot. Tuty. Sanwiradji. Pierre en Toekiman Slemat Madimin.
Particuliere collectie

Werknemers Billiton, met voorop lopend Toekiman Slemat Madimin, ca. 1960.
Particuliere collectie

Sanwiradji in Rotterdam met achterkleinzoon Jowall, 1977.
Particuliere collectie

De Ware Tijd, 26 november 1986
Nationaal Archief Suriname

Familiealbums van de familie Madimin-Dipper (jaren vijftig en zestig).
Particuliere collectie

Helouise Dipper en Toekiman Slemat Madimin, Bamin (opa Madimin) en Simba (oma Sanwiradji), met de kinderen Joyce, Carli en baby Kenneth, Paramaribo 1956.
Particuliere collectie

Het gezin Julia en Max Wong A Foe met tussen hen in op de bank de dochters Ria en Peggy, en staand Astrid, Jerry, Judith en Tony Wong A Foe. Paramaribo, circa 1972.
Particuliere collectie

Slavenregister plantage Broederhoop, met onderaan Soso, geboren in 1794, voormoeder van Helouise Dipper.
Nationaal Archief Suriname

Aankondiging huwelijk Joseph Dipper en Jeannette Spoor.

Plantages Jagtlust en Suzanna's Daal, jonkheer Jacob Eduard van Heemskerck van Beest, naar Gerard Voorduin, 1860 - 1862.
Rijksmuseum

Julia en Max Wong A Foe, circa 1975.
Particuliere collectie

Dimitri en Gianni laten de rijpe manja's zien.
Particuliere collectie

Ansichtkaart van oma Julia Wong A Foe in Suriname aan kleinkinderen Dimitri en Gianni Madimin in Nederland.
Particuliere collectie

Dimitri belt zijn ouders in Nederland.
Particuliere collectie

Kaartjes gebaseerd op onderzoek bij 'MyHeritage DNA', 2023.

Helouise Dipper, met zoon Carli Madimin en achterkleinkinderen Pilar, Minnie en Idriss Madimin, 2022.
Particuliere collectie

FAMIRI • MADRETSMA • FAMILIE

In september 1972 verhuisde Rosanna Madretsma op driejarige leeftijd met haar moeder Deolinda naar Amsterdam. Deolinda moest een operatie ondergaan die in Suriname nog niet mogelijk was. Terwijl haar moeder in het ziekenhuis lag, verbleef Rosanna tijdelijk bij een familielid. Het plan was enkele maanden in Nederland te blijven voor Deolinda's herstel, maar in de praktijk liep het anders. Artsen raadden Deolinda af om terug te keren naar Paramaribo: het warme klimaat zou haar gezondheid geen goed doen.

Na Deolinda's ziekenhuisopname woonden moeder en dochter in eerste instantie in de Gerrit van der Veenstraat in Amsterdam. Vervolgens verhuisden ze naar de Warmoesstraat, later naar de Beursstraat. In deze eerste periode was het gezin niet compleet: vader Rudolf en Rosanna's vier broers woonden nog in Paramaribo. Deolinda had haar dochter niet achter willen laten bij haar vier broers.

Na twee jaar voegden drie broers zich bij hen in Amsterdam, een aantal maanden later nog één. Als laatste van het gezin volgde vader Rudolf in 1975. Het appartement in de stad werd nu te klein en daarom regelde Deolinda's arts een woning in een Gelders dorp. Hier werden zij als een van de weinige migrantenfamilies bepaald niet warm ontvangen.

Rosanna bleef altijd een speciale band hebben met Amsterdam. Niet alleen door de warme herinneringen die zij aan die beginperiode heeft, maar ook door hun achternaam: Madretsma is een omkering van Amsterdam.

"HET REGENDE. HET WAS SEPTEMBER, MOTTIG WEER EN IK VOND HET KOUD. DAT WEET IK NOG ALS DE DAG VAN GISTEREN."

LUISTER DIT VERHAAL IN SRANANTONGO

"Overal waar je komt in Paramaribo, zullen mensen de achternaam Madretsma wel kennen! Mijn vader was een bekende hardloper", vertelt Rosanna. In 1956 vestigde Rudolf in Paramaribo een record op de 16,1 km (10 Engelse mijl). Ook na de verhuizing naar Nederland stopte zijn hardloopcarrière niet.

Het leven in de Warmoesstraat - midden in het Amsterdamse wallengebied - was voor de jonge Rosanna een groot avontuur. Van haar moeder mocht ze niet door de gordijnen kijken, maar "ik weet nog dat ik een keer wel uit het raam keek en m'n mond viel open". Ze zag een grote, trotse zwarte vrouw met een afro. Twee politieagenten begeleidden haar naar het politiebureau. Ze had een bontjas aan die open stond, ze had er geen kleding onder aan. "Zo lang had ik dat op m'n netvlies."

Elf vrijgemaakten krijgen de achternaam 'Madretsma'

1863

Rudolf Madretsma vestigt een record op de 16,1 km snelloop door Paramaribo

1956

Aankomst van vader Rudolf Madretsma op Schiphol, 1975.
Particuliere collectie

Rosanna samen met haar moeder voor het Koninklijk Paleis op de Dam.
Particuliere collectie

Dam tot Damloop in Amsterdam, Rudolf Madretsma komt aangerend, eind jaren zeventig.
Particuliere collectie

Hardloopwedstrijd in Paramaribo. Rudolf Madretsma is op deze foto de meest linkse persoon.
Particuliere collectie

Warmoesstraat 16-50 v.r.n.l., met op nummer 48 het beruchte politiebureau Wamoesstraat, 28 september 1977
Fotopersburo Dijkstra bv / Ger Dijkstra

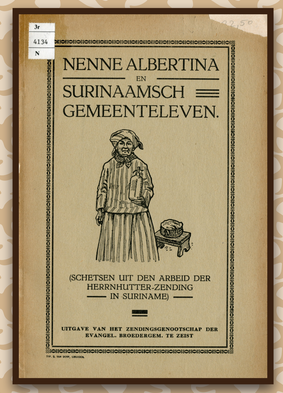

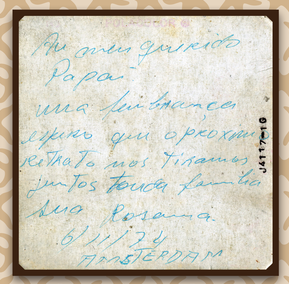
Rudolf met zijn hardlooptrofeeën, circa 1980.
Particuliere collectie

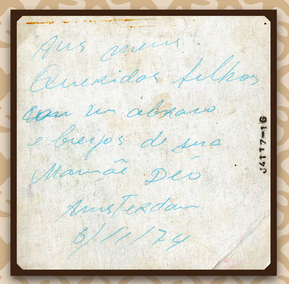
FAMIRI • MADRETSMA • FAMILIE

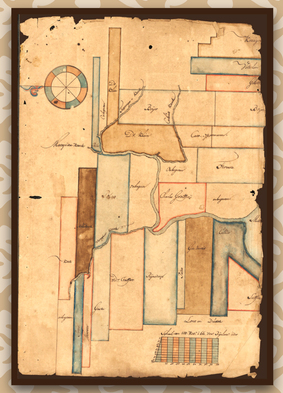

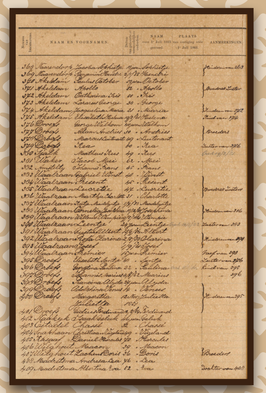

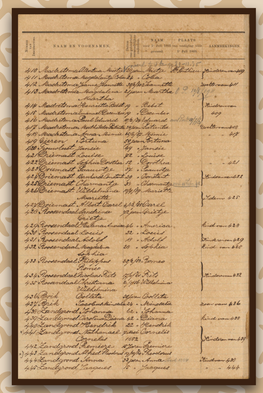
Den 1en Juli van het jaar 1863 werden alle slaven *erij verklaard !* Dat was een gebeurtenis. Toen moesten de slaven familienamen hebben. Zij waren tot nu toe de kinderen van die en die vrouw : de vader werd niet genoemd. Om tegemoet te komen aan de moeielijkheid, om zooveel menschen een naam te geven, had men in Paramaribo, de hoofdstad van Suriname, lijsten klaar gemaakt, waarop lange reeksen van namen van steden, van dieren, enz. waren geschreven. Ambtenaren reisden verschillende districten rond en de vrijverklaarden verschenen beurtelings op hun bureau, om den naam aan te nemen, die hun gegeven werd.
Toen Abeni's moeder met haar kinderen verscheen, was op de lijst de naam Amsterdam aan de beurt. De schrijver keek spottend naar de kleine Negerin en vond den naam van de hoofdstad van Nederland veel te mooi voor het zwarte troepje. Toen keerde hij de letters maar om. Amsterdam werd Madretsma, en Abeni werd Mietje Madretsma.

KOLONIALE ACHTERNAMEN

Op 1 juli 1863 werd de slavernij in Suriname officieel afgeschaft, ook wel Emancipatie genoemd. De ruim 30.000 vrijgemaakten in Suriname moesten voor de burgerlijke stand een familienaam aannemen. Sommigen kozen deze naam zelf, aan velen werd er een opgelegd. Hierbij werd er niet altijd rekening gehouden met familiebanden. Typisch Nederlandse namen, zoals Janssen, mochten niet. Er werden nieuwe namen bedacht die Nederlands klonken, maar niet in Nederland voorkwamen: Hofvrucht, Lepelblad, Aardnoot, Lamsberg en Rozentak. Ook werden er Nederlandse woorden en (plaats) namen omgekeerd. Gerholdt werd Tdlohreg, Molen werd Nolem en Amsterdam werd Madretsma.

Lieve papa,
Een aandenken
Ik hoop dat we het
volgende portret
samen met het hele
gezin maken.
Jouw Rosanna
6/11/74 Amsterdam

Tussen Amsterdam en Paramaribo gingen veel kaartjes over en weer. Op de achterkant van foto's schrijft Deolinda voor haar kinderen en echtgenoot berichtjes in het Portugees. Voor de in Brazilië geboren Deolinda was dat haar moedertaal.

Mijn lieve zoons,
Knuffel en kusjes van
jullie moeder Deo

Amsterdam 6/11/74

Het boekje *Nenne Albertina en het Surinaamsche gemeenteleven* uit 1925 biedt inzicht in hoe de eerste Madretsma's mogelijk aan hun achternaam zijn gekomen. Na de emancipatie van 1863 reisden ambtenaren met lange lijsten langs plantages, waarop namen van steden en dieren waren geschreven. Vrijverklaarden kregen van deze ambtenaren te horen welke achternaam zij toebedeeld kregen. De auteur suggereert dat 'Amsterdam' door de ambtenaren te chique gevonden werd om vrijgemaakten als achternaam te geven.

De plantage waar de eerste Madretsma's slavenarbeid verrichtten, heette Ponthieu, gelegen aan de Warappakreek. Op deze landmeting wordt de plantage aangeduid met 'Gieske', vernoemd naar de eerste eigenaar. Later heeft de plantage de naam Ponthieu gekregen. Vandaag de dag is de plantage overgenomen door de natuur.

Dit emancipatieregister uit 1863 is waarschijnlijk de lange lijst waar de auteur van *Nenne Albertina* naar verwijst. Dit is het eerste document waarin de achternaam Madretsma wordt genoemd. Van nummer 408 tot en met 418 staan de namen van de elf vrijgemaakten die in 1863 de achternaam toegewezen kregen. Uit dit register is op te maken dat Andresa Lea Madretsma de stammoeder is van de Madretsma's.

Hoe is het om de achternaam Madretsma te hebben? Luister naar Lisa Madretsma (dochter van Rosanna, woont in Nederland).

Rosanna en haar moeder Deolinda verhuizen naar Amsterdam

1972

Landelijk Overleg van Surinaamse Organisaties in Nederland (LOSON) wordt opgericht. Deze organisatie komt op voor de belangen van Surinaamse arbeiders die in Nederland wonen

1973

Vader Rudolf verhuist naar Amsterdam. De vier broers van Rosanna waren al eerder naar Nederland verhuisd. Het gezin is weer compleet

1975

Suriname onafhankelijk

1975

Foto's van Rosanna en haar moeder, die Deolinda naar haar zoons en Rudolf in Paramaribo stuurde.
Particuliere collectie

***Voorkant van het boekje Nenne Albertina en Surinaamsch gemeenteleven. Schetsen uit den arbeid der herrnhutter-zending in Suriname,* A. Kersten-van Calker, 1925.**

Fragment uit Nenne Albertina

Overzichtskaart van de Warappakreek omstreeks 1749.
Afkomstig uit het archief Dienst der Domeinen

Overblijfselen van de oude sluis.
KDV architects, 2008

Emancipatieregister Boven Commewijne & Matapica, 1863.
Nationaal Archief Suriname

Emancipatieregister Boven Commewijne & Matapica, 1863.
Nationaal Archief Suriname

Rosanna Madretsma en haar dochter Lisa.
Still uit de korte documentaire 'Achter de naam', Universiteit van Amsterdam